

Гусяк Марія Павлівна, аспірантка НАВС
Науковий керівник: Камінська Н. В.,
професор кафедри конституційного права
та прав людини НАВС, доктор
юридичних наук, професор

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТАТУТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Важливо підкреслити вагомий вплив статутного права на розвиток місцевого самоврядування, системи прав і свобод людини і громадянина у багатьох державах сучасного світу. Насамперед, це Сполучені Штати Америки, Німеччина, Швейцарія, Польща, Великобританія, Італія тощо.

Статут територіальної громади в більшості країн світу це дієвий механізм впливу громади на посадових осіб та органи місцевого самоврядування, базується на принципі відкритості і доступності влади. Він дає можливість різним громадам обрати оптимальну модель місцевої влади, зважати на місцеві особливості та традиції кожної громади. Як власне документ статут розроблений і прийнятий за участю мешканців громади, є обов'язковим до виконання, його дотримуються не тільки через можливі санкції в разі його порушення, а передусім, що це акт згоди, добровільний договір громади і влади, де права та інтереси кожного враховані однаково.

Статути США отримали назву малої конституції міст і містечок. За Законом Республіки Польща “Про самоврядування громад (гмін)” 1990 р. “устрій громади визначається її статутом”, проект статуту громади, що має понад 300 тис. мешканців, підлягає узгодженню з Головою Ради Міністрів за поданням міністра справ публічної адміністрації. [1]. Розроблений 1990 р. модельний статут мав стати орієнтиром для статутів окремих територіальних громадах, а також зразком для

воєводи і Ради Міністрів. Водночас цей документ має бути не обов'язкового, а методичного рекомендаційного характеру.

У США питаннями Модельного статуту, займається Національна громадянська ліга, яка за 75 років підготувала і запропонувала 7 редакцій Модельного статуту, а її послугами скористалося близько 2-х тисяч міст [2].

Спостерігається закріплення принципів відкритості та доступності влади на рівні статутного регулювання. Окремий розділ статутів мають бути присвячені звітуванню влади перед громадою. Протягом шістдесяти днів голова виконавчої окружної влади укладає та передає на розгляд громаді та окружній раді щорічний звіт, де відображено досягнення та висвітлено діяльність виконавчої влади [3]. Це у свою чергу, це можна вважати одним з методів запобігання корупції. Це вважаємо корисною практикою для вітчизняної системи місцевого самоврядування і статутного права.

У Німеччині як федеративній державі ситуація зі статутним регулюванням місцевого самоврядування може бути відмінною в різних землях. Наприклад, за “Положенням про общини” землі Північний Рейн-Вестфалія Статутом присвячено окремий параграф § 7, відповідно до якого, статuti призначені для того, щоб громади могли регулювати ними внутрішні питання; узгодження (затвердження) статутів державними органами нагляду за громадами є потрібним лише в спеціально передбачених законом випадках; статuti можуть містити інформацію про адміністративні штрафи за порушення вміщених у них вимог; кожна громада зобов'язана прийняти основний статут тощо. У Швейцарії столітній досвід застосування статутів для регулювання життя громад. Їх статuti є обов'язковими для прийняття і мають, зазвичай, три основних розділи, присвячені відповідно громаді, її органам та персоналу. Статут нормує такі питання, як повноваження і завдання громади, об'єднання громад, недопущення родинних зв'язків в органах громади, юридичний захист громадян, бюджет і кредитування, збереження культурної спадщини громади,

порядок голосування та виборів, подання ініціатив, пропозицій і петицій [4].

Розвиток статутного процесу у Республіці Італія пов'язаний з локальною демократією, місцевими виборами. Однак у 80-х рр. XX ст. місцеві адміністрації почали створювати багато нових форм участі громадян у вирішенні місцевих справ. У 90-х рр. XX ст. новий загальнодержавний статут докорінно реорганізував систему місцевого самоврядування в Італії відповідно до Закону № 142 1990 р., упровадивши три нових форми участі населення у місцевому самоврядуванні: 1) “громадська участь”, яка передбачала право громадян на утворення різних організацій та об'єднань, які мали би брати участь у прийнятті рішень, що стосуються місцевого життя; право на особисту участь у процесі прийняття таких рішень; право на подання звернень щодо місцевих справ та гарантування швидкого розгляду таких прохань; право на місцеві референдуми; 2) “громадська ініціатива” – право громадян вносити скарги до суду, а не до місцевої влади, особливо в питаннях, які стосуються охорони навколишнього середовища; 3) “право на доступ та на інформацію”, відповідно до якого всі дії інституцій місцевого самоврядування мають бути публічними та всі громадяни повинні мати право ознайомитися з актами місцевого значення [5].

Італійські громади та провінції отримали право на ухвалення власних статутів, які власне і були покликані нормувати локальні форми місцевого самоврядування. Частково це пов'язано зі специфікою територіального устрою Італії, в якому як провінції, так і комуни відповідають муніципальному рівневі, тоді як області – регіональному. До статутів комун і провінцій висувалися загальні вимоги щодо змісту – статuti повинні регулювати діяльність органів місцевого самоврядування, форми участі населення в самоврядуванні, питання доступу громадян до інформації, конкретні шляхи досягнення рівності між чоловіками та жінками (зокрема в діяльності місцевих рад та інших органів самоврядування).

Окрім того, статuti повинні були нормувати участь осіб в адміністративному процесі, консультативні процедури, питання подання пропозицій чи петицій від імені окремих осіб або об'єднань громадян у справах громади (при цьому повинна бути зафіксована гарантія швидкого розгляду справи). Окремо статuti мають описувати спосіб проведення місцевих референдумів. Єдина умова, яка ставиться до цих заходів, – референдуми повинні стосуватися лише місцевих питань і не повинні співпадати з днями інших виборчих акцій.

На нашу думку, важливо продовжувати ґрунтовний аналіз статутного регулювання місцевого самоврядування в інших країнах, з'ясовуючи детально особливості їх статутного регулювання, порівнюючи з українськими статутами, механізмами забезпечення і захисту прав місцевого населення, територіальних громад у різних країнах. Питання про удосконалення статутного регулювання актуальне не тільки в Україні, але й в іноземних державах, і набуває все більшого значення у зв'язку з тим, що система місцевого самоврядування зорієнтована на європейську модель, для якої муніципальне статутне право має особливе значення, як вияв реального самоврядування, прав громади і місцевих жителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лазор О.Д., Заяць Д.Д. Функціонування статутів локальних громад країн ЄС: досвід для України. *Теорія та практика державного управління*. 2010. Вип. 4. С. 108-117. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_4_18
2. Сайт Національної Ліги міст США <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/analit/usa094.txt> 8
3. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії <http://www.rada.gov.ua/UK.Wikipedia.org>.
4. Местное самоуправление (управление) в зарубежных странах / под ред. А. С. Прудникова. М. : ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2007. 271 с.
5. Лазор О.Д., Шелепницька І.П. Публічна самоврядна влада в Республіці Італія та Україні. К.; Львів, 2007. 144 с.

6. Камінська Н.В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна: монографія. К.: КНТ, 2014. 414 с.